

נוביני קרקובסקיה **Nowiny Krakowskie**

ארגון יוצאי קרקוב בישראל
 Związek Krakowian w Izraelu
 Association of Cracowians in Israel

כתיבה, עריכה והבאה לדפוס: לילי הבר

ת.ד. 17209 תל אביב 6117102

cracowassociation@gmail.com

טלפון: 09-9579540 פקס: 054-4436366

<http://cracowassociation.blogspot.co.il/>

www.facebook.com/groups/cracowassociation

גליון 102, יולי-אוגוסט 2015, אב-אלול תשע"ה

בטאון ארגון יוצאי קרקוב בישראל

יצירות מקוממות בתערוכה במוזיאון בקרקוב

המוזיאון ניסתה להתחמק מלהסירו וניסתה ל"החביאו" מאחורי קיר גבס. לאודר אמר: "למרות מחאות רבות מניצולי שואה ואחרים, יהודים ולא-יהודים כאחד, המוזיאון ממשיך להציג תערוכה שפוגעת ברגשותיהם של אנשים רבים". הוא המשיך ואמר: "אנחנו מאוד מאוכזבים מכך שמוזיאון מכובד כמו MOC AK מקרין סרט שגורם לכאב יוצא דופן לניצולי אושוויץ ולרבים אחרים שעבורם השואה אינה אירוע היסטורי מרוחק, אלא משמש אזהרה מתמשכת לסכנות האנטישמיות, שנאה ושנאת זרים ... אנחנו יכולים רק להביע זעזוע שסנסציות במסווה של חופש ביטוי אמנותי מנצחות, וקרקוב, מכל המקומות, צריכה לגלות קצת יותר רגישות לרגשותיהם של ניצולים".

עבודה זו הוסרה מתערוכות קודמות גם בברלין וגם באסטוניה. בקרקוב היא עדיין מוצגת!

קרקוב, הוא צילום של אמנית גרמניה, ובו בחורה צעירה ונאה מחייכת חיוך רחב כשברקע גדר תייל ועמדות שמירה של מחנה ריכוז.

העבודה השניה מקוממת עוד יותר והיא של אמן פולני אשר בחר לצלם סרטון וידאו, באורך של כ-4 דקות, ובו נראים אנשים ערומים כביום היוולדם כשהם משחקים תופסת (המיצג נקראת "המשחק של תג"), במקום שנחזה להיות תא גזים (בכתורות הסרט כתוב שהוא צולם בחלקו במרתף ובחלקו בתא גזים).

שגרירות ישראל, אליה פנינו בנושא, הסירה את חסותה מהתערוכה, וכך גם שגרירות גרמניה שגם אליה נעשתה פניה.

רונלד לאודר, נשיא הקונגרס היהודי העולמי, ביקר במוזיאון (הצמוד למוזיאון ע"ש שינדלר ברחוב ליפובה בזבולוצ'יה) ודרש מהנהלת המוזיאון להסיר מהתערוכה את סרטון הוידאו, וזאת לאחר שהנהלת

במחצית חודש מאי נפתחה במוזיאון (MOC AK) לאמנות עכשווית בקרקוב-תערוכה שכותרתה: פולין-ישראל-גרמניה: הנסיון של אושוויץ. בתערוכה, שתהיה פתוחה עד 31 באוקטובר ש.ז. מוצגות יצירותיהם של 17 אמנים פולנים, ישראלים וגרמנים. מטרתה להעלות את הנושא של נוכחות אושוויץ בשיח התרבותי-חברתי ונסיון אמנותי לפרש אירועי עבר. מועלות שאלות כגון האם אושוויץ לאחר העדים האחרונים יהיה לפרובוקציה או תרבות ריקנית? האם הדור השני והשלישי אחרי אושוויץ מרגיש אחריות לזכור אירועים אלה?

יתכן שיש מקום לנסיון אמנותי לענות על שאלות כאלה, אך הבעיה היא ששני אמנים המציגים בה משתמשים בפרובוקציה זולה, אשר מטרידה ומקוממת את ניצולי השואה וכל בר דעת. השלט שנבחר להוביל את התערוכה, ומתנוסס בכל רחבי

נרות זיכרון לבני משפחה שניספו

לעצרת הזיכרון ביום הזיכרון לשואה תשע"ה באפריל השנה, הכנו, בעזרתם של תלמידי חטיבת הביניים קלמן ברמת השרון, נרות זיכרון אישיים לניספים מקהילת קרקוב. אנו מבקשים להמשיך בכך ולהכין נרות זיכרון אישיים גם לטקסים העתידיים, ולפיכך אנו מבקשים את עזרתכם במידע מלא ומעודכן ככל האפשר על קרובי משפחתכם שעבורם תרצו שנכין את הנרות.

נא שלחו את הפרטים הבאים, בעברית. על סמך נתונים אלה אנו נכין את הנרות, כדוגמת הנרות שבתמונה. מי שיש ברשותו תמונה של הניספה יכול לשלוח גם אותה:

- ▲ שם משפחה ▲ שם פרטי וכינוי ▲ שם משפחה לפני הנישואין (לאישה) ▲ שנת לידה ▲ עיר וארץ לידה
- ▲ שמות ההורים ▲ שם בן/בת זוג ▲ מספר ילדים ושמותיהם
- ▲ מקצוע של הנרצח ▲ שנת רצח ▲ מקום הרצח - עיר וארץ.

דוגמת לנרות זיכרון עבור ניספי קהילת קרקוב

דמי חבר לשנת 2015

מי שטרם שילם את דמי החבר השנתיים בסך 150 ₪ מתבקש

לשלח המחאה לכת.ד. 17209 תל אביב 6117102 או לחלופין לפזר הצברה בנקאית
 לחשבון 2167/89 בנק איכוד (13) סניף 079 הרצליה

בתי מדרש ושטיבלך בקרקוב שלפני המלחמה

נהוגים זמני תפילה קבועים וסדרי ישיבה מסוימים, הרי השטיבלך פועלים בכל שעות היממה.

למעלה מ-60,000 איש מנתה הקהילה היהודית של קרקוב לפני המלחמה, ולרשותם של אלה עמדו עשרות רבות של בתי מדרש, בתי תפילה ושטיבלך.

ברשימה שלהלן, שסודרה לפי א-ב עברי של שם בית התפילה, אנו מביאים לכם למעלה מ-100 שמות וכתובות של מקומות תפילה כאלה. מי שבידו מידע נוסף, עדכונים ותיקונים, צילומים ומסמכים - נשמח אם יוכל לשתף אותנו בהם.

הוא דווקא בלימוד, אף שמתקיימות בו גם תפילות. בבית המדרש שוהים הלומדים במשך שעות רבות, ולכן יש הקלות בקשר להמנעות מאכילה ושינה. השטיבלך (ביידיש פרושו: בית קטן, וברבים: שטיבלך, בחסידויות אחדות נהוג לכנות את השטיבל בשם "קלויז") הוא בית תפילה קטן יחסית המשמש את החסידים לתפילה, ללימוד תורה וכמקום מפגש לקהילה. השטיבל משמש גם לכינוסים חסידיים, לסעודות שבת וחג ומקום מפגש תרבותי וחברתי לחברי הקהילה. בשטיבל יש לעיתים מספר חדרים, כשבכל חדר מתקיים מניין תפילה, ובעוד שבבית כנסת

ששה בתי כנסת פעלו בקרקוב בתקופה שלפני מלחמת העולם השנייה, והעתיק שבהם, בית הכנסת של הרמ"א, נבנה במחצית המאה ה-16. האחרים הם: בית הכנסת "ישן" (ה'אלטשול'), בית הכנסת אייזיק (של ר' אייזיק ב'ר' יעקל'ס), בית הכנסת "קופה", בית הכנסת "הגבוה" ובית הכנסת של וולף פופר.

בית כנסת הוא מקום קדוש ומשמש את באיו לתפילה בלבד, ולכן אסור לשמושים כגון לינה ואכילה. בית מדרש משמש ללימוד תורה, לדיון ולתפילה, ובעבר שימש גם כבית ועד לענייני ציבור. עיקרו של בית המדרש

- אגודת אגודת אחים (Aguda Achim) ברחוב סטרובישלנה 35 או 37. אחראי: יצחק בלוהאום (Bluhaum); אהרון אפשטיין (Epsztein Aron) רחוב יוזפה 37, אחראי: יעקב פריליך; אופים (Piekarze) רחוב יוזפה 3 או 8, אחראים: מיטיאס צ'בוצ'קנבאו (Czwoczkonabau) וחיים גרונוולד; אחוות רעים (Ahwas Rein) ברחוב שפיטלנה 24, אחראי: ישראל אברהמר; אחוות תורה (Ahwas Toral) רחוב יוזפה 22, אחראי: אינפלד, יעקב דורף; אלכסנדר (Aleksandier) ברחוב מייזלסה 14, אחראי: קלמן ריספלד (Reisfelch); אנשי אמת (Ansche Emes) ברחוב יעקובה 21, אחראים: פסחיה לופליג ואברהם י. קיפר; אנשי חיל (Ansche Chail) ברחוב בזוובה 9, אחראי: וולף שבנהוכל (Schwanhuchel); אסיפת זקנים (Asyfas Sehenim) רחוב קרקובסקה 57, אחראים: רפאל לנדאו ולאופולד הופמן; אסירירי (Machsi ke-Choklim Assiriri) רחוב מיודובה 11, אחראי: סיני הרצוג; בובוב (Bobower) רחוב שבסקה 2/1, אחראי: יעקב הירש; בובוב (Bobower) רחוב אסטרי 12; בויאנר (Bojaner) ברחוב קרקובסקה 7 ובקרקובסקה 26, אחראים: אהרון קונלאך ומשה קולין בהתאמה; ביקור חולים (Bikur Cholim) רחוב קולטק 6, אחראים: יוזף גולדטוף, יצחק למברגר, יעקב הירש; בית המדרש (Bet Hamidrash), ככר מאטייקי 4; בית המדרש (Bet Hamidrash), רחוב בוניפרטרסקה 1; בית המדרש (Bet Hamidrash), רחוב דיטלה 107; בית ישראל (Bet Israel), רחוב מיודובה 13, אחראים: אברהם נוסבאום ואלטר לנדאו; בד (Bach) רחוב סקאלצ'ינה 3 או 13; אחראי: שאול שמרוט; בלזר (Blezer) – חסידי בלז, ווגלובה 3, אחראי: מרקוס גרוס; בני אמונה (Bnei Emuna) מייזלסה 17 פינת פלאץ נובה 5, אחראי: בזנבאו (Bezenbau); בני ישרים (Bene Jeszurum) רחוב זבייז'יניץ, אחראי: י. זיממנטבאום; גבוב (Gewowa Bergel) דייוור 23, אחראי: יצחק אסטור; גור (Gerer) חסידי גורה קלווריה, רחוב אסטרי 6, אחראי: שמואל ה. הורוביץ (אריה בראונר ז"ל כתב כי "חסידי גור נעלו נעליים גבוהות כמנהג הרוסים, ותיתורת כובעיהם היתה קצרה"); גרוסמן (Grosman) ברחוב דלוגה, אחראי: שמואל גרסאציאם (Gresacjam) וסלומון הורוביץ; דאסון מאיר (Dajson Majer), איזקה 7; דורשי שלום (Dorsze Shalom) רחוב דלוגה 22; דז'יאלושיצר (קלינברג) (Kinberg) (Działoszycer) חסידי דז'ילושין, רחוב דיטלה 17, אחראי: יהודה הירש; דז'יקוב (Dzikower) – חסידי דז'יקוב, ברחוב אסטרי 6, אחראי: הירש אלנד; דייכס סלומון (Deiches) רחוב בזוובה 6, אחראי: מיכאל פרנק; דמאש (Damash) רחוב דיטלה 64; הורוביץ אשר (Horowitz Rymanower) ברחוב פודבז'יזה 4, אחראים: אברהם וייברג וברוך צונגר;

קובע עיתים לתורה, רח' יוזפה 42

בתי מדרש ושטיבלך בקרקוב שלפני המלחמה (המשך)

חברה תהלים, רחוב מייזלסה 14

הושיאטין (Husiatyn), ככר וולניצה 14, אחראי: ליבליך שרייבר;
הושיאטין (Husiatyn), רחוב קאטאזיני 6, אחראים: מ. הורוביץ ויואכים וולף;
זוך וצדק (Zoch we Cedek) ברחוב ורשאו 1, אחראי: פנחס פונפלס;
חברה סנדלרים (Chewra Sandler) רחוב ציימנה 17;
חברה קדישא (Chewra Kadisza) ברחוב יוזפה 5, אחראים משה לורס(?) ויצחק פרנקל;
חברה תהלים "חברתיל" (Tehilim) רחוב מייזלסה 14 או 18, אחראי: יצחק קרינגל;
חדשים (Chaduszim) נובה פלאץ 1, אחראים: אהרון שוורץ, מנדל קרנגל, סלומון זילביגר, אוזיש ויינפלד;
חובבי תורה (Chowewe Tora) נובה פלאץ 7, אחראים: יעקב רוזנצוויג וקלן גוטר;
חייטים (Chajotim Krawcy) רחוב דיטלה 56 או 58, אחראים: ה. שטאטלר וחיים קרינילר;
טיגנר מרקוס (Tigner Markus) רחוב גרודצקה 28, אחראי: מרקוס טיגנר;
יולר (Joller) רחוב קרקובסקה 51, אחראים: י.רייכבאך ושמעון פלטלנר;
לב טוב (Lejw Tojw) רחוב גרטורדי 20, אחראי: יעקב אטיגנר;
לדניצר חנה ואברהם (Lednitzer) רחוב מוסטובה 8 פינת טריניטארסקה 18, אחראי: לייבוש צנזור;
ליקובר (Lykower) רחוב מייזלסה 32, אחראי: אברהם רפפורט;
לנדאו שאול (Landau Szaul) רחוב שרוקה 2, אחראי: שאול רפץ;
מאיר דיין (Majer Dajm) רחוב אייזקה 3, אחראים: שמחה דרסנר ולזר המבורגר;
מייזליש ביריש (Meisels Berisch) רחוב קרקובסקה 29, אחראי: אברהם טיטוביץ;
מייזלס ישראל (Meisels Izrael) רחוב אגנישקי 11, אחראים: דוד לזר ולייב טננבאום;
מקרבם לתורה (Mekarwin La'Tora) רחוב שרוקה 40, אחראי: יוזף לנדאו;
נושאי המיטה (Nosi Hamite) יעקובה 21, אחראי: ק. וולף;
נושאי מסע (או משא?) (Nossei Massu) רחוב מוסטובה 12 או 2, אחראי: שמעון וייסברג;
סוסר (Susser) רחוב קרקובסקה 13, אחראי: הירש מנדל;
סנדלרים (Szewcy) - חברה סנדלרים ברחוב קרקובסקה 21 או 25, אחראים: יעקב ד. מנצר וחיים וולף בוכסבאום;
סטרופקוב (Stropkowo) חסידי סטרופקוב רחוב יוזפה 24, אחראי: הירש הונד;
סנצר חיים הלברשטם (Sanzer Halberstam Chaim) חסידי סונץ, אסטרי 16, אחראי: דוד גאנץ;
סקבינסקה (Rabi Skawinski) רחוב צלנה 5;
עדת ישרים (Adas Jeschurim) בככר מאטייקי 2, אחראי: מקס מיריש, וולף איילבאום ומשה מונדרר;
פיאסצ'נר (Piaseczner) חסידי פיאסצ'נו, דיטלה 64, אחראי: אלטר רבין;
פלנצ'ר (Planczer) רחוב בזוובה 17 פינת מידובה 28 א, אחראים: לייב שנקר ושמואל קירנשבאום;
צ'ורטקובר (Czortkower) - בית התפילה של חסידי צ'ורטקוב, ברחוב אסטרי 6, האחראי: חיים בלובבאום; בית התפילה נוסד ב-1895 על ידי דוד משה פרידמן. החסידים נהגו ללבוש מכנסים ארוכים ותותרת כובעיהם היתה ארוכה יותר משל אלה של חסידי גור, ולכובעיהם היה "זנב שועל".
ציפריס (Cypres) - השם המלא היה ציפריס הירש מיכאל, רחוב אגנישקי 5, אחראי: קלמן ליבסקינד;
צנדשים (Cendeszim) רחוב זביזיניץ 21, אחראים: סלומון רוטפלד, צינה סרבני;
קובע עיתים לתורה (Koweia Itim Le-Tora) רחוב יוזפה 42, אחראים: וולף בראוס ויעקב הנבאום;
רדומסקר (Radomsker) רחוב ציימנה 15, אחראי ישראל פוכס;
רדומסקר (Radomsker) רחוב אוגוסטינסקה 9, אחראי: חיים לייזר;
רדומסקר החדש (Radomsker Nowi) חסידי רדומסקו ברחוב יוזפה 15, אחראי: ליפמן בורנשטיין;
רוזנבאום (Rosenbaum) ברחוב פודבז'יה 6, אחראי: מאיר מ. נוסבאום;
רייכנברג (Reichenberg) ברחוב שרוקה 28 פינת ציימנה 2;
רייכנברג (Reichenberg) ברחוב פודבז'יה 6;
שארית בני אמונה (Szejrit Bne Emun) רחוב בוכנסה 8, אחראי: הירש המפר;
שזרים (Szezarim) רחוב שרוקה 25 פינת רחוב יוזפה, אחראי: יצחק הוכוואלד;
שייר (Szyjer) רחוב איזקה 5, אחראי: פנחס גולדפוס;
תלמוד תורה (Talmud Tora) רחוב אסטרי 6;
תפארת ישראל (Tiferes Izrael) רחוב אוגוסטיאנסקה 25, אחראי: סנדר וורטסמן;

בית ספר תחכמוני בקרקוב

למפואר ולמשוכלל. מצויד בחימום מרכזי, קירות חדרי המדרגות והמסדרונות מצופים אבן שיש, כיתות מרווחות, מרוהטות בשולחנות שליד כל אחד מהם ישבו שני תלמידים בלבד. פעמון חשמלי החליף את פעמון היד. לכל מראה מהודר וחגיגי."

הצוות החינוכי אימץ תפיסות חינוך חדשניות, חתר להנחיל את השפה העברית כשפת דיבור והוראה, ושאף לעורר בתלמידים רוח יהודית גדולה. אישים ידועים בהם הרב פישמן-מימון וח"נ ביאליק ביקרו בבית הספר. התלמידים גייסו תרומות לקק"ל, כפעילות חינוכית ומעשית לגאולת הארץ ועוד. בתחכמוני התקיימה פעילות חינוך בלתי פורמלית - טיולים, צפייה מאורגנת בהצגות תיאטרון פולני, תרגום יצירות מופת מפולני לעברית ועוד. תחכמוני לא העניק תעודת בגרות, לכן בחרו חלק מהתלמידים לעבור בכיתות הגבוהות לגימנסיה העברית הסמוכה מאד (ראו בהרחבה בעבודתו של אלי ביר, בתי הספר היהודיים בקרקוב בין שתי מלחמות העולם - בחינת השוואתית, תמוז תשע"ב). עם פרוץ מלחמת העולם השנייה חדלו בתי ספר אלו לפעול.

מיד עם שחרור חלקיה המזרחיים של פולין על ידי הצבא האדום, החלו ניצני התארגנות יהודית מחודשת על אדמת פולין, רוויית הדם ועטופת אפר ויגון. מראשית 1945 התארגנו מרכזים יהודיים בקרקוב בלודז' ובערים נוספות. ניצולי המחנות, הגיטאות, הבונקרים, המתחזים לפולנים ורבים מהנמלטים מאימת הנאצים מזרחה לברח"מ, שבו והתארגנו במסגרות קהילתיות ראשוניות.

חילוץ והצלת ילדים שנמסרו למשפחות פולניות ולמנזרים הייתה משימה ראשונה במעלה, לצד מאמצים ראשונים לשיקום הניצולים, שרידי השואה. כל זאת בארץ מלקקת את פצעי המלחמה הנוראה, שרויה תחת מכבש סובייטי וחווה גלי אנטישמיות רצחניים. היהודים התארגנו בקווי המתאר החברתיים-מגזריים שקדמו למלחמה. חרדים, דתיים-לאומיים, ו"חופשיים" הקימו ניצני קהילות שתאמו את השקפת עולמם.

הציבור הציוני-דתי, "המזרחי" ותנועת תורה-ועבודה בקראקוב התארגנו במבנה ריק ונטוש - בית הספר תחכמוני, ברחוב מיודובה 26. כאן פעלו: קיבוץ צעירים שהכשירו עצמם לקראת עלייה חלוצית לארץ; בית החייל הדתי המשוחזר; בית ילדים שקובצו מכל עבר וחלקם נצרו בלבם זיכרונות מטושטשים של חיי משפחה יהודית, חיי תורה ואמונה, יהודים במעבר ועוד.

כאשר פרצו הנאצים לפולין ב-1939, נמלט עם משפחתו לסיביר צעיר יהודי כבן 15. סבל רב היה מנת חלקם בסיביר, רבים לא שרדו. כאשר שב לפולין הופנה למיודובה 26 בקרקוב. לימים סח לי כי הגיע הרוס, שבור וחסר כל. שם לראשונה מצא פינה חמה, לב אוהב. בקיבוץ במיודובה 26, החל השיקום האישי שלו, מכוחו זכה לעלות ארצה, לבנות ולהיבנות ולהגיע להישגים ניכרים.

חבורת צעירים ילידי פולין, ניצולי השואה, בראשם שרה שטרן, חיים בסוק, ישראל גונינסקי, אליעזר רובינשטיין, יחד עם אחרים, הובילו את ההתארגנות הציונית-דתית החלוצית. שרה הקימה את הקיבוץ הדתי "לעבר הירדן" בלודז', בעקבותיו קמו קיבוצים דתיים "לאור" בסוסנוביץ, "לניצחון" במיודובה 26 בקרקוב, ועוד רבים. קיבוצים אלו היו מסגרת קהילתית ציונית-דתית רב גילאית, שעסקה בשיקום ובחילוץ מפולין.

המשך בעמוד הבא

כאשר סיים אלתר שנור, בנו של אהרון שנור, את לימודי בית הספר היסודי בקראקוב, בחר האב לרשום את בנו בכורו לגימנסיה העברית. הייתה זו גימנסיה יהודית מרשימה בה ניתן ביטוי רחב לעולם היהודי, אף כי לא הוגדרה כבית ספר דתי. הבחירה נפלה בשל רצון המשפחה שהבן יזכה בחינוך יהודי-ציוני, האמינו כי את החינוך הדתי-תורני יספוג בבית. אלתר הצעיר החליט, תוך כדי לימודיו בגימנסיה, להסיר את הכובע ולהתרחק מחיי תורה ומצוות. חוויה קשה זו הביאה את אהרון, יו"ר הנהלת "המזרחי" בקרקוב, לכנס את ראשי התנועה ולהחליט על הקמת בית ספר תיכון ציוני-דתי, המשך לבית הספר היסודי "חדר עברי" שקם באולול תרפ"א, 1921, במבנה שכור צמוד לבית הכנסת איזיק. הלימודים התקיימו בתנאים פיזיים קשים. בשנת תרפ"ט, 1929, למדו ב"חדר העברי" כ-400 תלמידים.

הבנין ברחוב מיודובה 24 ששימש את תיכון "תחכמוני"

אבן הפינה לביה"ס התיכון תחכמוני הונחה בל"ג בעומר תרפ"ט (1929). לרגל המעמד החגיגי ראתה אור חוברת - "אכסניה של תורה". "הרעיון לייסד חדרים עבריים שבהם ילמדו גם לימודי חול ושפת המדינה הנצרכים בחיי יום יום, לא מתמול הוא. בתי תלמוד תורה כאלו כבר היו לעולמים, ומודעת זאת בעירנו", כתב מיכאל, בנו של הגאון, הרב הלוי הורוביץ, אב"ד קראקוב. הוא פרט את גישתם החיובית של רבני העיר הקודמים לשילוב לימודי קודש וחול. מיכאל חתם: "יופי לך 'חדר עברי' ויופי לך 'תחכמוני' אם תקבלו עליכם ללכת בעקבותיהם".

אהרון שנור כתב בחוברת על הלבטים שקדמו להקמת תחכמוני, איך להבטיח שלימודי החול "לא יהיה בכוחם להשפיע ולחלל את הקודש". מסקנתם המעשית: "אפשר הדבר ללמד את בנינו תורה עם דרך ארץ יחד". הוועד גייס 5,000 דולר ורכש מגרש ברחוב מיודובה (דבש) 26, עליו הוקמו צריפים ששמשו כיתות לימוד. במקום אמור היה להיבנות בניין גדול ובו 28 חדרי לימוד, חדרי הנהלה, מרפאה, ספרייה, אולם התכנסות.

לימים הצליחו לממן הקמת חלק מהמבנה המתכוון - ארבע קומות, שני חדרי לימוד בכל קומה, וחדרי מנהלה. גם בצריפים שבחצר המשיכו ללמוד. חנוכת הבית הייתה בל"ג בעומר תרצ"א (1931). המבנה הותיר רושם עז על התלמיד אליעזר צוריאלי: "באותה עת נחשב הבית

בית ספר תחכמוני בקרקוב

פעלו בהם ומכוחם הכשרות לקראת עלייה, תנועת נוער ציונית דתית - "השומר הדתי - בני עקיבא", בתי ספר, בתי תמחוי, מפעלי הצלת ילדים ממזרחים ועוד.

בשבת פרשת שופטים, ב' באלול תש"ה, 11 באוגוסט 1945, סמוך להתארגנות קיבוץ "לניצחון" פרצה כנופית פורעים פולניים חמושים לקיבוץ בניסיון לחולל פוגרום. שרה שטרן התייצבה מולם באומץ ובגבורה והצליחה לבלום את הפורעים, עד בוא אנשי הביטחון לגונן עליהם. באותה שבת השתוללו החוליגנים בקרקוב, בתי הכנסת הותקפו, יהודים נרצחו, רבים נפגעו ורכושם הושחת. אנשי קיבוץ "לניצחון" המשיכו במשימתם ולא נשברו.

בימים א'-ב' באדר ב' תש"ו, 4-5.3.1946, התקיים בקרקוב הכינוס השני של קיבוצי תנועת תורה ועבודה בפולין, בהשתתפות 85 צירים מ-40 ערים בפולין (הראשון היה בסוסנוביץ). מוקד הכינוס היה בקיבוץ "לניצחון" במיודובה 26.

ציפורה סטאראבינסקה, יחיאל פרידמן, אברהם פרל ושמואל רייכברד - חברי בני עקיבא נשלחו לכינוס כנציגי הקיבוץ הדתי בלודז', ויצאו במשאית עמוסת ציוד ואספקה לקרקוב, ב-כ"ז באדר א' תש"ו, 28.2.1946. ליד פיזטריקוב עצרו את המשאית פורעים פולנים ורצחו את ארבעת החלוצים הצעירים, שלא זכו להגיע למיודובה 26. החברים בחרו לקיים את הכינוס החשוב חרף האסון הכבד. הייתה זו שנה קשה בה נרצחו מאות יהודים ברחבי פולין, גל אנטישמי רצחני שעודד והמריץ רבים מהיהודים להימלט מפולין בדרכי "הבריה".

בשלהי שנות ה-40, נאסרה פעילות יהודית-ציונית בפולין בהנחיית המשטר הסובייטי ממוסקבה. מפעל ההצלה היהודי בא לקיצו. מעט קודם לכן הבהיקה בשמי מיודובה 26 קרן אור באפילה והעלתה מעט שחוק על פניהם העגומות של היושבים בבית.

החלטת האו"ם על הקמת מדינה יהודית בארץ ישראל, התקבלה ב-י"ז בכסלו תש"ח, 29.11.1947. מודעה חביבה שעוצבה ביד בשלל צבעים, מזמינה את היהודים לחוג את החלטת האומות המאוחדות, באירוע חגיגי ברחוב מיודובה 26 בקרקוב (המודעה מתפרסמת באדיבות ארכיון המכון לחקר הציונות הדתית באוניברסיטה בר אילן).

ערב שבת קודש, י"א בסיוון תשע"ה, 29.5.2015, הוצבו בקרקוב שלטי הסברה וזיכרון לפעילות הציונית-דתית, שפרחה בעיר לפני המלחמה ולאחריה. האחד על המבנה במיודובה 26 והשניים האחרים במקום בו פעל ה"חדר

מודעה המזמינה את היהודים לחוג את החלטת האו"ם להכיר במדינת ישראל.
המודעה מתפרסמת באדיבות ארכיון המכון לחקר הציונות הדתית באוניברסיטה בר אילן.

העבריי" וקן "השומר הדתי" בקרקוב, ברחוב קופה 16, צמוד לבית הכנסת "איזיק".

ביוזמת הרב רפי אוסטרופ, מחנך ויו"ר המועצה הדתית גוש עציון, ניסחנו שלטי הסברה. מאמץ משולב בסיוע לילי הבר, יו"ר ארגון יוצאי קרקוב; נחמיה רפל מזכ"ל הקהה"ד ואחרים, הניב הצבת השלטים בטקס חגיגי, בו השתתפו ראש הקהילה היהודית בקראקוב מר יעקובוביץ, הרב אריה גור אריה, נחמיה, הרב רפי וחניכי הכשרות בני עקיבא העולמית שהיו במסע לפולין.

זכינו לקיים את הצו "דור לדור יביע אומר", לזכור ולהזכיר, ובעיקר להתחנך על מורשתם וללכת בנתיבותם.

יוחנן בן יעקב כפר עציון

עוד על הדרקון של קרקוב

אינני יודע מניין נלקח סיפור אגדת הדרקון, שפורסם בגליון מאי של נוביני קרקובסקיה. לא מצאתי אותו בשום אתר אינטרנט והגירסה אינה מוכרת לחברי הקרקובאים.

גירסת האגדה (שהועלתה על הכתב כבר במאה ה-12), כפי שהיא מופיע בויקיפדיה הפולנית, מספרת על דרקון, שלא התעניין בתולדות, אלא הסתפק בפרה מדי שבוע. כאשר לא נענה, טרף בני אדם, ללא הבדל דת גזע ומין.

קראק (ולא קראקא, ככתוב), המלך דאז, שלח את שני בניו לסיכולו הממוקד של הדרקון והם אשר המיתו אותו בעור בקר ממולא גופרית. מיד בסיום המבצע פרץ ביניהם סכסוך על זהות ממיתו של הדרקון ואחד האחים הרג את האחר, כאשר הוא מספר לאביו המלך, שאחיו נטרף בידי הדרקון, בטרם מצא זה את מותו.

לאחר מותו של קראק, עלה לכס המלוכה האח-הרוצח, אך סודו נתגלה (שוב התקשורת אשמה) ותושבי קרקוב

גירשוהו מעירם.

לגירסת יאן דלוגוש, ראשון הסטוריוני פולין, המלך קראק עצמו הוא שחיסל את הדרקון, כאשר מעשה קין והבל הקרקובאי אירע רק לאחר מותו, בלי קשר לדרקון, אלא כמאבק על הכיסא שהתפנה.

גירסה אחרת, מהמאה ה-15, מייחסת את שחרור קרקוב מעולו של הדרקון לסנדלר בשם Skuba.

יורם גלין

המשימה הושלמה

במקומו של רמת גן וגבעתיים התפרסמה כתבתה של מרינה גולן וכתרתה "המשימה הושלמה". אצטט כאן חלק מהכתבה, ממנה עולה מסקנה אחת נחרצת: "העקשנות משתלמת". וכך כותבת מרינה גולן: "במשך כשלוש שנים פעלה ענת מימון (26), סטודנטית לעבודה סוציאלית באוניברסיטת בן גוריון בנגב, יחד עם סבה יהודה (פולדק) מימון (וסרמן), ניצול שואה ופעיל בארגון החלוץ הלוחם, למען הנצחת הארגון המחתרתי שחבריו נספו בשואה. לאחר פניות רבות למשרדי ממשלה ולראשי עיריות, שפזרו הבטחות שווא ולא עשו דבר, לפני כשבועיים הגיעה לבית משפחת מימון ברמת גן הבשורה המשמחת – ועדת השמות העירונית בנתניה אישרה קריאת רחוב על שם הארגון.

"הכל התחיל לפני כשלוש שנים כאשר ליוותי את סבא שלי להדליק משואה בערב יום השואה", סיפרה מימון. "הוא אמר לי שהוא נכשל במשימה לשמה הוא נותר בחיים, כי עד היום לא הצליח להנציח את קבוצת החלוץ הלוחם שרוב חבריה נספו בשואה. הוא רק רצה אנדרטה או רחוב על שם הקבוצה, כדי שתהיה הנצחה איתנה לאותם גיבורים. המשפט הזה כאב לי עד עמקי נשמתי והחלטתי להתגייס למשימה. הדבר הראשון שעשיתי היה לכתוב מכתב לעיריית רמת גן, ובמקביל שיגרתי מכתב לקצין חינוך ראשי בצה"ל. לא קיבלתי תשובה חד-משמעית, שלחו אותי לכל מיני גורמים, הבטיחו הבטחות, אבל בפועל שום דבר לא קרה".

פולדק בן 91, סגן אלוף במילואים וניצול שואה, נולד בקרקוב שבפולין. כאשר הנאצים פלשו לעיר הולדתו הוא הצטרף לארגון החלוץ הלוחם, אשר היה אחראי על הפעולה המזוינת הראשונה כנגד הנאצים, המוכרת בשם "ליל ציגנריה".

"היינו קבוצה של קרוב ל-80 צעירים וצעירות", סיפר פולדק. "למרות שהיינו סגורים בתוך גטו קרקוב, הצלחנו להוציא לפועל עשרות פעולות כנגד הנאצים. הפעולה המשמעותית ביותר שהצלחנו להוציא לפועל היתה ב-22

השלט על בניין הקהילה היהודית בקרקוב, ברחוב סקבינסקה 2, הוצב בשנת 2000 לזכר פעולות המרי וכך נכתב, בפולנית, עברית ואנגלית:

"לזכר לוחמי גיטו קרקוב "החלוץ הלוחם" ומפקדם אהרון (דולק) ליבסקינד שיצאו מהמקום הזה לפעולות נגד הנאצים רוצחי עם וביצעו את "ליל ציגנריה" ב-22 בדצמבר 1942"

בדצמבר 1942. התחפשנו לפולנים ומצוידים בתעודות מזויפות ובבקבוקי תבערה, הגענו לבית הקפה והשלכנו את הבקבוקים. הגרמנים דיווחו על כ-20 הרוגים ופצועים, ולפי מקורות פולנים נהרגו במתקפה 11 איש. מבצעי הפעולה נתפסו למחרת. עשרות מחברי הארגון נאסרו בידי הגסטפו, ופעילות המחתרת בגטו קרקוב שותקה. עשרה מבין העצורים הוצאו להורג.

שנים רבות לקח לניצולים לשכנע את עיריית קרקוב כי לוחמי המחתרת היהודית היו אלה שביצעו את פעולת "ליל ציגנריה". לבסוף הסכימה העירייה להוסיף לשלט המוצב מחוץ לבית הקפה כי גם יהודים השתתפו בפעולה. שנים רבות עוד יותר לקח לפולדק לשכנע גם את הרשויות בישראל להנציח את זכרם של חברי החלוץ הלוחם.

"מה שהכי כאב לי הוא שלמרות כל מאמצי, לא הצלחתי למלא את צוואתה של גוסטה דוידזון-דרנגר, חברתי לקבוצה ואשתו של אחד המפקדים שלנו", אמר פולדק. "היא כתבה את צוואתה על דפי נייר טואלט בכלא, יומיים לפני הוצאתה להורג. במכתבה האחרון היא סיפרה את הסיפור של הקבוצה שלנו וביקשה רק דבר אחד: שבארץ ישראל, שלא תזכה לראות לעולם, יזכרו את ארגון החלוץ הלוחם. אף אחד מהארגון לא נותר בחיים, ולכן היה לי מאד חשוב למלא את המשימה..."

ועדת השמות בעיריית נתניה אישרה בסוף אפריל 2015 את הנצחת החלוץ הלוחם בנתניה, וקבעה כי קטע הכביש שבין רחוב מסריק לרחוב אצ"י בעיר יקרא על שם הארגון. "במשך 30 שנה לא הצלחתי להנציח את הארגון, ואחרי שזה סוף סוף קרה, אני לא יכול לתאר במילים את השמחה", אמר פולדק בהתרגשות. "אני מרגיש שלפחות חלקית מילאתי את הצוואה של חברי שהקריבו את חייהם".

ואנחנו שואלים: אם בפולין אפשר להנציח את גבורת הצעירים ומה בישראל? תודה לעיריית נתניה על ההענות.

השלט ברחוב שפיטלנה 24, במקום בו היה קפה "ציגנריה" כתוב בפולנית בלבד וזה תוכנו:

"בלילה שבין 24 ל-25 בדצמבר 1942 קבוצה של חיילי גברדיה לודובה (המשמר העממי) יחד עם הארגון היהודי הלוחם ביצעו פעולה נגד הגרמנים שהיו ב"ציגנריה" וגרמו לכובשים אבידות כבדות. השלט לכבודם של החיילים הגיבורים הושם במלאת עשור להתקוממות"

הלינה ואווה, אווה והלינה

ראיתי ילד שנחטף מזרועות אמו. ראיתי אמהות שנרצחו וילדיהן טמונים בזרועותיהן. ראיתי זוועות רבות ...

הכרתי את אווה ואת הלינה, תאומות בנות שש. שנתיים היו בחדרון קטן עם האם והסבתא. האב היה מגיע אחת לשלושה או לארבעה ימים. בוקר-בוקר יצאו הנשים לעבודה. את התאומות נעלו בבית. אסור היה להן לפתוח את הדלת ואסור היה להן להציץ מבעד לחלון ...

ערב אחד מתפשטת הידיעה: מחר מחסלים את הגטו! על כולם להיאסף בכיכר. מי לגירוש, מי למחנה עבודה. אין במחנה מקום לילדים. לאם התאומות היתה ידידה טובה, פולניה, שהיתה מוכנה להסתיר את הבנות. היא הכירה אותן וטיפלה בהן שהיו פעוטות. אמא של אווה והלינה ארזה את בגדיהן – בגדי חורף וקיץ. מי יודע כמה זמן זה יימשך? חברתה הטובה תסתיר את הבנות בבונקר קטן. היא תדאג להן. האם אספה את כל כספה, הסירה טבעת נישואין מאצבעה. גם אורז וסוכר נתנה.

בלילה, תוך סכנת נפשות, העבירה את התאומות למחבואן החדש וחזרה לגטו, לבעלה הדואג. האם טוב עשתה? הספק לא נתן מנוח.

למחרת בבוקר התייצבו במגרש המסדרים הגדול ושובצו למחנה עבודה. בערב חזרו מעבודתם ומבעד לחלון הצריף בהו בגטו הבוער. צרורות יריות נשמעו ודעכו חליפות. לבסוף חדלו היריות והאור במחנה כבה.

לפתע... דלת הצריף נפתחה ובפתח דמות גבר ושק על שכמו. "האם מישהו מכיר את הלינה?" שאל. האם, כולה חששות, ניגשה אל האיש. הוא מוריד את השק, משחרר את הקשרים וראש של ילדה מציץ. שמחה מהולה בפחד ניכרים בפני האם. היא מחבקת את בתה ודמעות חונקות את גרונה.

"איפה אווה?" היא שואלת. הלינה פורצת בבכי. היא אומרת: "אמא, אל תכעסי עלי. נשארתי לבד, הם ירו באווה. אני ראיתי ושמעתי. האישה מסרה אותנו למשטרה. היא פחדה, בעלה צעק עליה... בערב לקחו אותנו עם ילדים נוספים לגבעה... אמרו לנו לשכב על הבטן... החזקתי בידה של אווה והם ירו בה... היה עליה הרבה דם... פחדתי נורא אבל לא זזתי ולא בכיתי. הם הלכו ואותי שכחו. רק האיש הזה נשאר וכיסה את כולם באדמה. אז אני בכיתי וצעקתי: אני חיה! אני חיה! אמא ואבא שלי במחנה שם למטה. הוא כיסה אותי בשק

והביא אותי לכאן..." בבכי תמרורים מבטיחה האם להלינה שלא תעזוב אותה עוד, ומאז מסתתרת הילדה מתחת למיטה, כשאמה ויתר הנשים יוצאות לעבודה במתפרה. אסור היה לזוז, אסור להיראות.

יום אחד הקיפו את הצריף. חיפשו את המתים ואת המשתמטים מעבודה ומצאו את הלינה. היא נלקחה משם בבכי נורא: "אמא, בואי אתי, הבטחת לי... אמא, אל תעזבי אותי שוב... אמא..."

גופתה של הלינה נלקחה בעגלת המתים. היא צורפה לגופותיהם של אלפי ילדים שנשלחו... מי יודע לאן?

אסתר זלצברג לבית זסלר נוה איתן 1998

הכתבה מתפרסמת לזכרו של חברנו **שרגא עקיבא גרינוולד ז"ל**, שהלך לעולמו החודש. שרגא היה בנם של של דוד וסבינה, הורי התאומות אווה והלינה הי"ד, כולם ילידי קרקוב. שרגא ואחיו **אריה יבל"א**, לא זכו להכיר את אחיותיהן, ושנים רבות לא ידעו כלל על משפחתם הקודמת ועברם של הוריהם.

עיר מוקפת טבעת ירוקה

מימי הביניים, לאחר הפלישה הטטרית, ועד סוף המאה השמונה עשרה, היתה קרקוב עיר מוקפת חומה וסוללות עם מגדלים ושבעה שערים ראשיים. בסוף המאה השמונה עשרה החלו הדברים להשתנות הן בשל חלוקת פולין והקמת הרפובליקה של קרקוב (1846-1815) והן בשל השינויים בדרך הלוחמה. בשנת 1807 החלה הריסת הביצורים והוחלט על תוכנית פיתוח עירונית להקמת פארק – הפלנטי – במקום החומות שנהרסו ברובם יחד עם סתימת תעלת המים שהקיפה את החומות מבחוץ.

בתחילת המאה ה-19 הוחלט על שימור שני הקירות ליד שער פלוריאנסקה ושימור הברבקן (בטענה כי הרוחות הצפוניות מהוות איום על בריאותן של נשים וילדים בקרקוב וכן נגרם סיכון מוסרי על ידי הרוחות אשר עלולות להביא להתנפפות חזאיותיהן של הנשים ההולכות באיזור הככר).

בשנות העשרים של המאה ה-19 החלו לטעת עצים לאורך הסימטאות, בעיקר עצי צפצפה וערמונים, והוקמה

קרן לפיקוח ותחזוקה של הצמחיה. בעת שלטונו של ראש העיר יוסף דיטל הוחל פיתוח מואץ של האזור – נשתלה צמחיה נוספת ונטעו עצים אקזוטיים, הוקמו ערוגות פרחים, פסלים ואנדרטאות, בריכות, הוצבו ספסלי ישיבה וקיוסקים למכירת משקאות ממותקים, והוקמו מנורות גז באמצע השדרה הראשית, אשר הוחלפו אחר כך במנורות חשמל.

הפארק משתרע על שטח של למעלה מחמישים דונם, אורכו כארבעה קילומטרים, והוא מחולק ל-8 תת גנים.

בתקופת הכיבוש הגרמני פורקו כל האלמנטים העשויים מתכת: גדרות, כלונסאות, וספסלים, והועברו למפעלים ליצור נשק לצבא. במקום הגינות היפות והמטופחות היה המקום הרוס ומוזנח. בתחילת שנות השבעים של המאה הקודמת החליטה מועצת העיריה לשקם את הפארקים. עבודות שיקום הצמחיה ועיצוב הגנים נמשכו עד סוף שנות השמונים, ומאז ועד היום ממשיכה העיריה במאמציה לטפח את הגנים.

הטבעת הירוקה (בתמונה בצבע שחור)

קראים כותבים

לאחרונה התפרסמה המהדורה השניה של ספרי 'Krakow; A Guide to Sources of Information Relating to Jewish Genealogy and History' (מדרך למקורות מידע בקשר לגנאלוגיה והיסטוריה יהודית). הספר ראה אור בשיתוף "גשר גליציה".

המהדורה כוללת מידע רב שנעשה זמין לציבור בשנים האחרונות, וזאת בנוסף למידע שהיה זמין כבר בעבר. המהדורה כוללת ביבליוגרפיה ואינדקס מפורט.

הזמנות, במחיר של 20 דולר ארה"ב לעותק,

בתוספת עלויות דואר, אצל Shelley

Kellerman Pollero בכתובת

geshergalicia@comcast.net

Geoffrey Weisgard

מי מכיר: מי יודע?

מי שיכול לסייע בזיהוי של הילד שבתמונה, אשר צולמה בשנת 1950 בבית היתומים ברוב אוגוסטינסקה בוצ'נה 1 מתבקש לכתוב למערכת או אל אהובה

jacquelinelarry1993@gmail.com

יעקב קורן מבקש את עזרתכם באיתור מידע על בן משפחתו, אלטר אלפרד קורן יליד 1912 בקרקוב, בנם של הרש וחנה קורן.

ככל הידוע היה נשוי ואב לשני ילדים. רעייתו וילדיו נספו. אלטר אלפרד שרד את השואה בגטו קרקוב, פלשוב, אושוויץ, גרוס-רוזן וברגן בלזן. השתחרר בביזנן במרץ 1945. לאחר המלחמה התגורר בשטוטגרט גרמניה, ונפטר בשנת 1981. האם מישהו הכיר את המשפחה? פגש את אלטר אלפרד במהלך השנים? כל מידע יסייע. לכתוב למערכת או ליעקב rkoren@netvision.net.il

בצער רב אנו נפרדים מחברנו היקר

יוסף בוסק ז"ל, איש קרקוב

(1919-2015)

בן למשפחה קרקובאית מפוארת מזה דורות ושולחים תנחומים למשפחתו

פתיתים

אחרי השואה, כשהתחדשו החיים היהודים בקרקוב, נפתח בית ילדים של תנועת "המזרחי" ברוב מידובה 26, והוא פעל החל משנת 1946. קבוצה של תלמידים לשעבר של אותו מוסד מבקשים להפגש בתחילת ספטמבר ש.ז. ולהעלות זכרונות מאותם ימים. מי שלמד בבית הילדים ומעוניין להפגש מתבקש ליצור קשר עם הלינקה טוכפלד (הדסה זהבי) טל' 03-5054930; הלינקה גרוסברג (חנה נלסון): טל. 03-6442801.

קבוצת תלמידי ומורי בית הילדים בשנת 1948

המארגנות מבקשות לאתר את חבריהן למחזור, שאת שמותיהן הן זוכרות: מניה פלונסקי ואחותה הניה פולץ; האחים יוסק ומרלנה זינגר ואירקה שפיץ.

במסגרת הפסטיבל ה-25 לתרבות יהודית בקרקוב התקיימו ברובע קז'ימייז' עשרות רבות של אירועים: תערוכות, הרצאות, סדנאות, סיורים מאורגנים, מייצגי רחוב, קונצרטים של מוזיקה ישראלית, חזנות וכליזמר, ועוד.

בארוחת הערב שהתקיימה בליל שבת של שבוע הפסטיבל ב-JCC (המרכז היהודי הקהילתי) השתתפו כ-500 סועדים. היה שמח.

המרכז הקהילתי בקרקוב (JCC) ארגן, זו השנה השניה, מסע יוצא דופן של רכיבה על אופניים מאושוויץ לקרקוב. במסע השתתפו כ-85 רוכבים, ביניהם חברי הקהילה היהודית בעיר ואליהם הצטרפו רוכבים ממדינות שונות.

את הרוכבים הוביל ניצול שואה בן 80 ממונטריאול, מרצל זילינסקי, ששחרר מאושוויץ כשהוא בן 10. אז עשה מרצל את הדרך, 55 ק"מ, לבד, ברגל, כשהוא מנסה למצוא את הוריו. הפעם רכב על אופניים כשהוא מלווה בבנו, כלתו ושתי נכדותיו.

יונתן אורנשטיין, מנהל המרכז היהודי הקהילתי בקרקוב, שהשתתף כמובן ברכיבה, אמר שהרכיבה מאושוויץ אל המרכז הקהילתי היהודי היא רכיבה מהחושך אל האור, רכיבה לחיים היהודים המתחדשים בפולין נגד כל הסיכויים.

במסע שנערך לפני שנה גוייס סכום כסף שסייע לארגן טיול לישראל של כ-30 ניצולי שואה מקרקוב, שלחלקם היה זה הביקור הראשון אצלנו.

גב' אנה יז'יורנה (Anna Jeziora) קיבלה תעודת הוקרה על פעילותה במסגרת פרוייקט "שימור הזיכרון" המוענק לפולנים העוסקים בשימור הזיכרון של החיים היהודים בפולין ולרב-שיח יהודי-פולני.

גב' יז'יורנה יזמה ומפעילה את "סדנת שירי מרדכי גבירטיג", כדי להחיות את המקום שבו התגורר המשורר, ברוב ברק יוסלביץ 5.